2.5.2022 OPH-1757-2022

eduskunnan tulevaisuusvaliokunta
tuv@eduskunta.fi

Opetushallituksen lausunto turvallisuusympäristön muutosta käsittelevästä ajankohtaisselonteosta

Tiivistelmä

Opetushallitus varautuu kasvatuksen ja koulutuksen toimialan osalta tiiviissä yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa selonteon esiin nostamiin kysymyksiin.

Opetushallitus on laatinut runsaat tukimateriaalit ja tukenut webinaarein kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjiä Venäjän hyökkäys -teemassa. Tukimateriaaleista löytyy ukrainalaisten lasten, nuorten ja aikuisten kasvatuksen ja koulutuksen tukemisesta Suomessa, Venäjän hyökkäyksen käsittelystä kasvatuksessa ja koulutuksessa, kyberuhkien ja informaatiovaikuttamisen torjumisesta sekä Venäjän hyökkäyksen vaikutuksista kansainvälisiin hankkeisiin ja vaihto-ohjelmiin. Opetushallitus seuraa ukrainalaisten lasten, nuorten ja aikuisten osallistumista kasvatukseen ja koulutukseen tiedonkeruulla.

Opetushallitus on varautunut kriisinsietokyvyn ylläpitoon ja selonteon esittämiin teemoihin monin eri tavoin. Kasvatus- ja opetustoimella on merkittävä rooli suojautumisessa henkisen kriisikestävyyden ylläpidossa sekä tiedontarpeisiin vastaamisessa, turvallisten keskustelumahdollisuuksien luojana sekä demokratian vahvistajana. Opetushallitus on pitkäjänteisesti tukenut lasten ja nuorten henkistä kriisinsietokykyä ja resilienssin rakentumista. Tukimateriaaleilla on tuettu normaalin arjen jatkuvuutta kriisioloissa sekä haavoittuvassa asemassa olevia. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla kriisinsietokyvyn puute voi näyttäytyä oppijoiden oppimis- ja hyvinvointivajeina sekä henkilöstön hyvinvoinnin laskuna. Kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjien, henkilöstön ja oppijoiden kriisinsietokyvyn ylläpitoa ja parantamista edesauttaa riittävä ja pitkäaikainen rahoitus oppijoiden korona-ajan aiheuttamien oppimis- ja hyvinvointivajeiden paikkaamiseen.

Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen turvallinen arki vuorovaikutussuhteineen on lasten ja nuorten hyvinvoinnissa keskeistä. Turvallisuus on tunne, jota luodaan kasvatuksessa ja koulutuksessa. Suomeen ei kohdistu välitöntä uhkaa ja on tärkeää, että lasten ja nuorten tavallinen arki jatkuu niin kasvatuksessa ja koulutuksessa kuin vapaa-ajalla. Kaikkien hallinnon tasojen tulee varautua siihen, että kasvatus ja koulutus pystytään myös kriisiolosuhteissa järjestämään mahdollisimman täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti.

Maahantulijoiden ja heitä vastustavien ryhmien välisiä jännitteitä voidaan ennalta torjua kasvatuksessa ja koulutuksessa kiusaamisen, häirinnän, väkivallan, syrjinnän ja vihapuheen ennalta ehkäisyn työllä. Kasvatuksessa ja koulutuksessa venäläisiin tai valkovenäläisiin kohdistuvaa syrjintä torjutaan aktiivisesti. Opetushallitus on laatinut kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjille tukimateriaalia kiusaamisen, syrjinnän, vihapuheen ja väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyyn sekä konfliktitilanteiden ratkaisemiseen rakentavalla vuorovaikutuksella.

Valmiuslain kokonaisuudistuksessa on tärkeä huomioida korona-ajan tuomat opit Suomessa kasvatuksen ja koulutuksen järjestämisestä, miten esimerkiksi etäopetusta on erilaisissa tilanteissa mahdollista järjestää.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien rooli varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestämiseen varautumisessa on keskeinen. Ajankohtaisselonteko huomioi järjestäjinä kuitenkin vain kunnat. Järjestäjiä on muitakin (mm. yksityiset järjestäjät, koulutuskuntayhtymät).

Yksityiskohtainen lausunto
Varautuminen

Opetushallitus varautuu kasvatuksen ja koulutuksen toimialan osalta tiiviissä yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa selonteon esiin nostamiin kysymyksiin. Lisäksi toimitaan yhteistyössä kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjien, aluehallintovirastojen, Kuntaliiton, OAJ:n, Vanhempainliiton, opiskelijajärjestöjen, työelämäjärjestöjen sekä erilaisten sidosryhmien kanssa.

2 Turvallisuuspoliittinen toimintaympäristö ja Suomen turvallisuuden vahvistaminen

Selonteossa todetaan Venäjän todennäköisesti laajentavan kyber- ja informaatio-operaatioitaan Ukrainasta länteen. Opetushallitus ylläpitää merkittäviä kansallisia rekistereitä ja tietovarantoja, kuten koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto Koski, opiskelijavalintarekisteri sekä varhaiskasvatuksen tietovaranto Varda. Opetushallitus vahvistaa varautumistaan mahdollisiin kyberhyökkäyksiin yhdessä ICT-toimittajakumppaniensa kanssa, osallistuu julkishallinnon yhteiseen varautumis- ja harjoitustoimintaan ja syventää edelleen henkilöstönsä digi- ja kyberturvallisuusosaamista. Markkinoilta hankittavien tuotteiden ja palvelujen hintojen nousun seurauksena myös Opetushallituksen ICT-toimintakustannukset kasvavat.

Opetushallitus pitää tärkeänä järjestelyä, joka vastaa yhteisen tilannekuvan muodostamisesta, poikkihallinnollisen haavoittuvuusarvioinnin toteuttamisesta ja kriisinsietokyvyn jatkuvasta seurannasta.

Tieto- ja kyberturvallisuusuhkiin varautuminen on tarkoituksenmukaista kasvatuksen ja koulutuksen eri toimijatasoilla. Informaatiovaikuttamisen keinot muuttuvat yhä vakuuttavammiksi mm. tekoälyn kehittyessä, mikä lisää vaikuttamisyritysten vastaanotettavuutta laajemmin yhteiskunnassa.

Turvallisuuden vahvistaminen nojaa yhteistoimintakykyyn. Yhteistoimintakyvyn perustaa rakennetaan jo varhaiskasvatuksesta lähtien. Kriisitilanteissa yhteistoimintakyky eri toimijoiden (organisaatiot, henkilöt) kanssa tulee näkyväksi. Yhteistoimintakyky on taito, jota voi oppia. Haasteena on, että kehittyminen tapahtuu kokemuksen kautta ajan kanssa. Kasvatuksella ja koulutuksella on keskeinen rooli tämän kyvykkyyden kehittymisen johtamisessa.

Ajankohtaisselonteko linjaa Suomen puolustamisesta kansallisin voimavaroin. Kasvatus- ja koulutusmaailma rakentaa lasten, nuorten ja muiden oppijoiden osallisuutta ja yhteisöön kuulumista. Korkean maanpuolustustahdon, mutta myös hyvinvoinnin, yhtenä tekijänä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä ja niiden edelleen vahvistumista tulee edistää.

Suomen asema nähdään ajankohtaisselonteon mukaan sitä turvatumpana, mitä yhtenäisempi ja vahvempi toimija EU on. Eurooppalainen yhteistyö ja Opetushallituksen rooli hallinnonalan eurooppalaisessa yhteistyössä korostuvat entisestään, vahvistamaan osaltaan EU-tasolla yhteiskunnan eri sektoreiden yhteistyötä ja edelleen unionin yhtenäisyyttä.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla monikansalliseen yhteistyöhön osallistuminen nähdään edelleenkin keskeisenä kehittämisen välineenä yhteiskunnan, työelämän ja oppijoiden näkökulmasta. Opetushallitukselle yhteistyö mahdollistaa suhteiden kehittämisen kyseisten maiden opetusministeriöihin ja keskushallinnon toimijoihin.

3 Kriisinsietokyvyn vahvistaminen

Yhteiskunnan kriisinsietokykyä voidaan varmistaa monin eri tavoin. Olemassa oleva koulutus- ja osaamisjärjestelmä ja sen edelleen kehittäminen luo perustan kriisinsietokyvyn kehittymiseen sekä yhteiskunnan että yksilön tasolla. Kasvatus ja koulutus on keino tavoittaa useita ikäluokkia (mm. oppivelvollisuus perusopetus- ja toisen asteen koulutuksen ikäisillä) kokonaisuudessaan, joka arkipäivä. Tämän tekijän vaikuttavuuden hyödyntäminen sekä osaamisen että henkisen kriisinsietokyvyn kehittämisen näkökulmasta on järjestelmämme potentiaali.

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa puolet opiskelijoista on aikuisia. Myös näiden, jo valmiiksi eri toimialoihin kiinnittyneiden henkilöiden osaamisen vahvistamisella kriisinsietokyvyn näkökulmasta on merkitystä. Osa heistä toimii organisaatioissa, joissa työskennellään yhteiskunnan ja kansalaisten kannalta kriittisten toimintojen kanssa. Lisäksi kehityskulut indikoivat lisääntyviä investointeja vihreään siirtymään ja vahvistumaan yhteistyöhön eurooppalaisiin innovaatio- ja yritysverkostoihin, mitkä muuttavat ammattien osaamisvaatimuksia.

Toimialan rooli erilaisten osaamisten edistämisessä on merkityksellinen pitkällä aikavälillä. Lyhyelläkin aikavälillä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien kautta saavutamme kaikki ikäluokat (mm. 7-18-vuotiaat ja suuren osan tätä nuoremmistakin) kokonaisuudessaan.

Eri ammatteihin opiskelevien osaamista arvioida uhkia ja tunnistaa riskejä sekä niiden vaikutuksia oman toimialan tulevaisuuteen on hyvä edelleen vahvistaa.

3.1.1 Informaatiovaikuttamisen torjunta

Kasvatuksella ja koulutuksella on tärkeä merkitys suojautumisessa informaatiovaikuttamiseen. Kriittistä lukutaitoa ja muuta informaatiovaikuttamisen havaitsemista voidaan oppia osana kasvatusta ja koulutusta esimerkiksi eri oppiaineissa ja ammatillisten tutkintojen yhteisissä tutkinnon osissa. Informaatiovaikuttamista voidaan käsitellä osana medialukutaitoa. Opetushallitus on laatinut tukimateriaalia Venäjän hyökkäyksen käsittelyyn sekä sosiaalisen median teemojen käsittelyyn. Lukutaitoa edistävässä työssä on mahdollista suunnata painopisteitä vahvistamaan osaamista, jonka tavoitteena on torjua informaatiovaikuttamista.

3.1.2 Muuttoliikkeen välineellistäminen ja valmiuslain päivittäminen

Maahantulijoiden ja heitä vastustavien ryhmien välisiä jännitteitä voidaan ennalta torjua kasvatuksessa ja koulutuksessa kiusaamisen, häirinnän, väkivallan, syrjinnän ja vihapuheen ennalta ehkäisyn työllä ja vahvistamalla kulttuuritietoisuutta. Kasvatuksessa ja koulutuksessa venäläisiin tai valkovenäläisiin kohdistuvaa syrjintä torjutaan aktiivisesti. Opetushallitus on laatinut kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjille tukimateriaalia kiusaamisen, syrjinnän, vihapuheen ja väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyyn sekä konfliktitilanteiden ratkaisemiseen rakentavalla vuorovaikutuksella.

Valmiuslain kokonaisuudistuksessa on tärkeä huomioida korona-ajan tuomat opit Suomessa kasvatuksen ja koulutuksen järjestämisestä, miten esimerkiksi etäopetusta on erilaisissa tilanteissa mahdollista järjestää.

3.2.1 Kansallinen kyberturvallisuus ja kyberpuolustus

Kyberturvallisuus on osa digitaalisissa ympäristöissä tarvittavaa kaikille kuuluvaa turvallisuusosaamista. Kasvatuksella ja koulutuksella on tärkeä merkitys kyberturvallisuuden edistämisessä. Kyberturvallisuutta ilmiönä yksilön ja yhteiskunnan tasolla voidaan käsitellä eri oppiaineissa ja tutkinnon osissa. Opetuksessa edistetään kyberturvallisuuteen liittyvää perusosaamista, kuten tietoturvan lisäämistä, yksityisyyden suojaamista ja riskien tunnistamista.

Opetushallitus on laatinut tukimateriaalia kyberturvallisuuden ja informaatiovaikuttamisen sekä sosiaalisen median teemojen käsittelyyn. Digitaalisten ympäristöjen turvallinen ja vastuullinen käyttö on osa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden mukaista digiosaamista. Opetushallitus on Uudet lukutaidot -kehittämisohjelmassa tällä hallituskaudella laatinut kuvaukset hyvästä digiosaamisesta varhaiskasvatukselle sekä esi- ja perusopetukselle. Lisäksi on tuotettu opettajille tukiaineistoja digiosaamisen edistämiseksi. Uudet lukutaidot -kehittämisohjelmassa Opetushallitus vastaa tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kokonaisuudesta ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti medialukutaidon sekä ohjelmointiosaamisen kokonaisuuksista.

Opetushallitus parantaa kansalaisten kyberturvallisuustaitoja ja -osaamista. Kyberturvallisuuden osalta Opetushallitus on tilannut opinnäytetyön *”Kyberturvallisuuden opetuksen nykytilan selvitys ja suuntaviivat kyberturvallisuuden opetuksen integroimiseksi nykyisen suomalaisen opetussuunnitelman oppiaineisiin”* Hämeen ammattikorkeakoulusta. Työn arvioitu valmistumisajankohta on vuoden 2022 loppuun mennessä. Opetushallitus on tunnistanut teemaan liittyvän oppimateriaalitarpeen. Opetushallitus voisi näin päätettäessä jakaa rahoitusta Avointen oppimateriaalien kirjastossa (aoe.fi) julkaistavien oppimateriaalien tuottamista varten.

Opetushallitus toteuttaa myös omalta osaltaan kyberturvallisuusohjelmaa. Osana ohjelmaa kyberturvallisuusosaamista perusteissa on vahvistettu ja edelleen vahvistetaan. Toisen asteen koulutuksen jatkumoiden tarkastelu seuraaville kouluasteille (ammattikorkeakoulut, yliopistot) tulee myös olemaan tulevaisuudessa keskeistä.

3.4 Henkinen kriisinsietokyky ja lasten ja nuorten tarpeet

Pitkittyneen korona-ajan vaikutukset näkyvät varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, taiteen perusopetuksessa ja vapaassa sivistystyössä lapsissa, nuorissa ja aikuisopiskelijoissa oppimis- ja hyvinvointivajeena sekä johdon ja henkilöstön hyvinvoinnissa. Venäjän hyökkäys Ukrainaan rasittaa jo ennestään kuormittuneita kasvatus- ja opetustoimen henkilöstöä ja oppijoita.

Korona-aika on haastanut lasten ja nuorten mielenterveyttä, ja moni lapsi ja nuori kokee ahdistuneisuutta. Lapsistrategian mukaan kriisin kielteiset vaikutukset näyttävät kohdistuvan erityisesti niihin lapsiin, nuoriin ja perheisiin, jotka ovat olleet jo ennestään heikommassa asemassa. Monialainen yhteistyö kasvatuksessa ja koulutuksessa, sekä viranomaisyhteistyö sekä tiedonkulku paikallisten toimijoiden kesken tulee käytännössä mahdollistua lasten ja nuorten näkökulmasta viiveettömästi. Lasten ja nuorten suotuisten kasvuedellytysten tukeminen on lähtökohta pitkäjänteiselle hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyölle. Keskeistä on, että kasvatuksessa ja koulutuksessa vahvistetaan lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyötä, jolla myös mielenterveysongelmia ehkäistään. Lasten ja nuorten oppilas- ja opiskeluhuollon resursseista on tärkeä huolehtia kouluissa, oppilaitoksissa ja hyvinvointialueilla. Samoin on tärkeä huolehtia lasten ja nuorten palveluiden ja palvelutason riittävyydestä. Nyt korkeakoulutuksen ja varusmiespalveluksen aloittavat nuoret ovat eläneet yli kaksi vuotta korona-aikaa ja mm. etäopetusta.

Opetushallitus on varautunut henkisen kriisinsietokyvyn ylläpitoon ja selonteon esittämiin teemoihin monin eri tavoin. Kasvatus- ja opetustoimella on merkittävä rooli suojautumisessa kybervaikuttamiseen, varautumisessa ja henkisen kriisikestävyyden ylläpidossa sekä tiedontarpeisiin vastaamisessa, turvallisten keskustelumahdollisuuksien luojana sekä demokratian vahvistajana. Opetushallitus on pitkäjänteisesti tukenut lasten ja nuorten henkistä kriisinsietokykyä ja resilienssin rakentumista. Tukimateriaaleilla on tuettu normaalin arjen jatkuvuutta kriisioloissa sekä haavoittuvassa asemassa olevia. Korona-aikana Opetushallitus on ohjeistanut kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjiä kiinnittämään erityistä huomiota erityisen ja tehostetun tuen oppilaisiin, vaativan erityisen tuen opiskelijoihin sekä maahanmuuttotaustaisiin, koronaviruksen riskiryhmiin ja erilaisiin vähemmistöryhmiin kuuluviin oppijoihin. Venäjän hyökkäys Ukrainaan -teemassa Opetushallitus on ohjeistanut kiinnittämään huomiota Ukrainasta paenneisiin lapsiin ja nuoriin mutta myös venäläis- ja valkovenäläistaustaisiin.

Opetushallituksen aineistoilla on vastattu lasten ja nuorten tiedontarpeeseen, vahvistettu monilukutaitoa sekä tuettu osallisuutta, demokratian puolustamista ja rakentavaa vuorovaikutusta. Opetushallitus on laatinut tukimateriaalia myös Venäjän hyökkäyksen sekä sosiaalisen median teemojen käsittelyyn. Aineistot vastaavat myös niihin kysymyksiin ja pelkoihin, joita keskustelu Suomen turvallisuuspoliittisesta tilanteesta saattaa herättää lapsissa ja nuorissa. Demokratiakasvatuksen vahvistamiseen on myös käynnistymässä pilotit osana lapsistrategiatyötä. Lisäksi Opetushallitus julkaisee syrjinnän vastaiseen työhön lisää tukiaineistoja vielä vuonna 2022, tämäkin osana lapsistrategian toimeenpanoa.

Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen turvallinen arki vuorovaikutussuhteineen on lasten ja nuorten hyvinvoinnissa keskeistä. Turvallisuus on tunne, jota luodaan kasvatuksessa ja koulutuksessa. Suomeen ei kohdistu välitöntä uhkaa ja on tärkeää, että lasten ja nuorten tavallinen arki jatkuu niin kasvatuksessa ja koulutuksessa kuin vapaa-ajalla. Kaikkien hallinnon tasojen tulee varautua

siihen, että kasvatus ja koulutus pystytään myös kriisiolosuhteissa järjestämään mahdollisimman täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti.

Kasvatus- ja opetusyhteisöjen hyvinvointi ja kriisinkestävyys on oleellista lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Varhaiskasvatus ja koulutus tarjoavat lapsille ja nuorille turvallisia rutiineja sekä mahdollisuuden saada luotettavaa tietoa ja tukea kasvuun ja oppimiseen. Kasvatus ja koulutus tukee myös lasten, nuorten ja aikuisopiskelijoiden uskoa tulevaisuuteen. Samoin Ukrainasta paenneiden aikuisten jatkuvan oppimisen ja työllistymisen tukeminen on myös tärkeää. Opetus- ja kasvatusyhteisöjen johtajuuden tukemiseen tulee kiinnittää huomiota. Traumatisoituneiden lasten, nuorten ja perheiden kohtaaminen on kuormittavaa myös työntekijöille. Heille tulee tarjota riittävästi tukea, jotta heillä on valmiuksia ja kestävyyttä tukea kriisialueilta paenneita tai muuten kuormittuneita lapsia ja nuoria.

4 Taloudelliset vaikutukset ja varautuminen

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla kriisinsietokyvyn puute voi näyttäytyä oppijoiden oppimis- ja hyvinvointivajeina sekä henkilöstön hyvinvoinnin laskuna. Kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjien, henkilöstön ja oppijoiden kriisinsietokyvyn ylläpitoa ja parantamista edesauttaa riittävä ja pitkäaikainen rahoitus oppijoiden korona-ajan aiheuttamien oppimis- ja hyvinvointivajeiden paikkaamiseen.

4.3.1 Ukrainasta pakenevien vastaanotto

Opetushallitus on tukenut yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa informaatio-ohjauksella ukrainalaisten lasten, nuorten ja aikuisten oikeutta varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toisen asteen koulutukseen. Tukimateriaaleja ja webinaareja on järjestetty varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä lukio- ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien tukemiseksi. Erityisesti perusopetukseen valmistava opetus ja toisen asteen nivelvaihekoulutukset tarjoavat opetusta, jossa pystytään huomioimaan erilaiset kielitaustat. Lisäksi ukrainalaisilla on mahdollisuus osallistua kielenopetukseen ja kotoutumiskoulutukseen. Runsaaseen tukiaineistoon on linkit lausunnon lopussa.

Ajankohtaisselonteko linjaa kielikoulutuksen tarjoamisen olevan avainasemassa kotoutumisen varmistamisessa. Tilannetta voisi tarkastella myös asiakaslähtöisesti, huomioiden kotoutujan tarpeet ja tulevaisuutta koskevat suunnitelmat. Lisäksi kotoutumiseen vaikuttavia tekijöitä ja valittuja toimia olisi jo aiempiin kokemuksiin peilaten mahdollista tarkastella kokonaisuutena ja yksilölähtöisesti.

Lukiokoulutuksen osalta on oleellista turvata opiskelijoiden polku jatkokoulutukseen. Lukiokoulutus on vahvasti opetuskielellä järjestettävää, mutta toisaalta suuressa osassa lukioita on perinteitä väliaikaisten vaihto-opiskelijoiden vastaanottamisesta.

Toistaiseksi Venäjän hyökkäystä paenneita on lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa vähän. Mikäli määrät lisääntyvät syksyä kohti, Opetushallitus tarjoaa lisätukea koulutuksen järjestäjille kielitietoisista toimintamalleista, joilla autetaan Suomeen tulevia nuoria opinnoissa eteen päin, mutta myös suomalaisia lukioyhteisöjä toimimaan mahdollisesti uudenlaisessa,

monikielisemmässä opiskeluympäristössä. Samoin Opetushallitus tarjoaa tukea tarpeen mukaan varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetukseen sekä ammatilliseen koulutukseen.

Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen tarpeet määritetään ajankohtaisselonteossa pitkäaikaisiksi. Maahanmuuttoviraston viimeisimmät tiedot on hyvä huomioida tilannekuvan päivittyessä.

Opetushallitus on tehnyt yhteistyötä EU:n, Euroopan neuvoston ja Pohjoismaiden, erityisesti Ruotsin Skolverketin kanssa Ukrainasta paenneiden kasvatuksen ja koulutuksen järjestämisessä.

4.3.2 Vaikutukset kuntiin ja hyvinvointialueisiin

Kunnilla ja hyvinvointialueilla on velvollisuus varautua ja kyetä jatkamaan toimintaansa kaikissa olosuhteissa. Varautuminen arjen häiriötilanteisiin mm. varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksessa on pitkäaikaista ja sitä vahvennetaan.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien rooli varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestämiseen varautumisessa on keskeinen. Ajankohtaisselonteko huomioi järjestäjinä kuitenkin vain kunnat. Järjestäjiä on muitakin (mm. yksityiset järjestäjät, koulutuskuntayhtymät) ja erilainen järjestäjärakenne suhteessa kuntapainotteiseen perusopetukseen korostuu erityisesti ammatillisen koulutuksen järjestämisessä. Lisäksi järjestäjien osaaminen on esimerkiksi hybridiuhkiin varautumisessa tärkeää.

Opetushallitus teki maalis-huhtikuun vaihteessa varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä lukio- ja ammatillisen koulutuksen järjestäjille kyselyn Venäjän hyökkäyksen vaikutuksista. Suurin paine kohdistuu tällä hetkellä perusopetukseen valmistavaan opetukseen, johon on ilmoittautunut 1010 oppilasta. Uusia perusopetukseen valmistavan opetuksen ryhmiä on perustettu tähän mennessä 94. Varhaiskasvatuksessa tilanne vaihtelee suuresti eri puolella Suomea. Toisen asteen koulutukseen on toistaiseksi hakeutunut selkeästi vähemmän opiskelijoita kuin muihin koulutusmuotoihin, muutamia yksittäistapauksia lukuun ottamatta. Opetushallitus seuraa ukrainalaisten kasvatukseen ja koulutukseen osallistumista tiedonkeruilla sekä valtakunnallisten opintotietorekisteriensä kautta.

Opetushallituksen tukimateriaalit Venäjän hyökkäys Ukrainaan

Ukrainasta paenneiden oppimisen tukeminen Suomessa
Perusopetus
Oppilashuolto perusopetuksessa
Lukiokoulutus
Ammatillinen koulutus
Ukrainankielinen materiaalipankki

Ukrainan kasvatus- ja koulutusjärjestelmän esittely
Varhaiskasvatus
Perusopetus ja lukiokoulutus
Ammatillinen koulutus

Venäjän hyökkäyksen käsittely kasvatuksessa ja koulutuksessa
Venäjän hyökkäyksen käsittely varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, taiteen perusopetuksessa ja vapaassa sivistystyössä
Venäjän hyökkäyksen käsittely perusopetuksen ja lukion eri oppiaineissa
Mediasisällöt varhaiskasvatuksessa
Sosiaalinen media perusopetuksessa ja toisella asteella
Oikeus turvalliseen ja syrjimättömään oppimisympäristöön
Kiusaamisen, syrjinnän ja vihapuheen ennaltaehkäisy ja puuttuminen
Polarisaation, vastakkainasettelun ja konfliktien käsittely kasvatuksessa ja koulutuksessa
Varautuminen tieto- ja kyberturvallisuusuhkiin sekä informaatiovaikuttamiseen

Venäjän hyökkäyksen vaikutukset kansainvälisiin hankkeisiin ja vaihto-ohjelmiin
Erasmus+ -ja Euroopan solidaarisuusjoukot -ohjelmat
Venäjän hyökkäyksen vaikutukset valtionavustushakuun 2022
EDUFI-harjoittelu korkeakouluopiskelijoille ja vastavalmistuneille
Team Finland Knowledge (TFK) -ohjelma

Venäjän hyökkäyksen vaikutukset – Opetushallituksen kysely varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjille

Opetusneuvos Laura Francke